

Slutrapport (2020) av delprojektet

Grod- och kräldjur (före åtgärder) i några våtmarker på Öland, att åtgärdas i syfte att gynna främst reproduktion av rovfisk (gädda och abborre)

– en del av, och bilaga till, LONA-projektet ”Växt- och djursamhällen före våtmarksåtgärder på Öland” (Herrmann J och Ekstam B 2020, projnr 18165441)

Jan Herrmann

Rheo-Konsult

Färjestaden

jan.herrmann@lnu.se

070 678 19 89

OCH

Börje Ekstam

Firma Börje Ekstam

Borgholm

borje.ekstam@icloud.com

070 607 28 00

Bakgrund

Sportfiskarnas Rovfiskprojekt syftar till att återutveckla kustnära våtmarker för att därmed ge bättre reproduktionsområden för främst gädda och abborre. I Kalmar län drivs detta av Tobias Berger på Linnéuniversitetet, med f.n. helt fokus på lämpliga områden på Öland, till större delen finansierat med LONA-medel. För detta krävs dock en på annat sätt finansierad grund, och projektet, nedan kallat ”huvudprojektet”, fick en del av sin grundfinansiering i form av ett bidrag från Ölands vattenråd. Rådet ställde då som krav att ordentlig uppföljning skulle genomsyra projektets utförande, vilket bl.a. skulle innebära ”före”-studier, för att så långt möjligt utröna vilka effekter de planerade åtgärderna (oftast dämning och omledning av vattenströmmen) skulle få på vattenkemi samt olika organismgrupper, i de nuvarande våtmarkerna.

Enligt huvudansökan (Berger 2018) följer Tobias Berger själv upp effekterna på fisk, fågel och kemi, medan Ölands vattenråd uppdrog dels åt Börje Ekstam att bedöma start-läget och bedöma tänkbara effekter av planerade åtgärder vad avser växtsamhällen, dels åt Jan Herrmann detsamma vad avser bottenfaunan, och med oss bägge ansvariga för inventering av grod- och kräldjur på de (preliminärt) sex åtgärdslokalerna. Dessa två sökte och beviljades från Länsstyrelsen finansiering av LONA-medel på ett tilläggsprojekt (Herrmann 2018), som administrativt senare kom att insorteras i Bergers LONA-projekt, men har likväl fungerat på egen hand, och kallas nedan ”projektet”.

Ansökan om LONA-medel (Lokala Naturvårdssatsningen) sker till och beviljas/beslutas av Länsstyrelsen. Formellt sker ansökan från kommuner, i detta fall Borgholms kommun, vilken också har det formella ansvaret för ekonomi och ”framåtskridande”, men naturligtvis även vi som utför det hela. Ansvarig på kommunen har varit deras miljöstrateg Magnus Karlsson, som varit till god administrativ hjälp vid dels start och avslut av helaprojektet, men också som sakkunnig i just delen om grod- och kräldjur, se nedan.

Eftersom vårt delprojekt handlar om ett ”startläge” skall det avslutas per den 31 dec 2019, och rapporteras tre månader senare, vilket härmed sker i denna rapport delen om grod- och kräldjur. Motsvarande rapporter om växtlighet (Ekstam 2018 och 2020) och bottenfauna (Herrmann 2020) redovisas parallellt. Det finns även en översiktlig sammanfattning av hela projektet ” Växt- och djursamhällen före våtmarksåtgärder på Öland” (Herrmann & Ekstam 2020) .

Utförande

Redan 13 april 2018 rekognoscerade Börje Ekstam och Jan Herrmann i de aktuella områdena; Brokhål, Wikegård, Hyllekärr, Arbelunda mar, Borgehage och Heljemossen, då med det primära syftet att snarast samma år starta delprojektet med inventeringsarbete av bottenfauna och lite senare växter. Med den sålunda erhållna vetskapen om lokalerna planerades inventeringsarbetet av grod- och kräldjur att ske under våren 2019, varvid vi fick ett betydande stöd av Magnus Karlsson på Borgholms kommun, med omfattande kunskaper om bägge dessa djurgrupper.

Grundtanken var, och projektet var helt beroende av, att vi kunde få ihop 5-10 frivilliga inventerare bland medlemmarna i Öland naturskyddsförening (ÖN), med intresse av kanske framför allt grodor. Dessa personer skulle inte erhålla något arvode, möjligen bensinpengar, men deras insats skulle öka projektets ekonomi genom s.k. ”ideella timmar”. Information om det hela gick ut via ÖN:s hemsida och andra kanaler, samt affischerades på bibliotek och affärer, samt i en annons i Ölandsbladet.

Den 3 februari 2019 genomförde vi ett informationsmöte på Färjestadens bibliotek, som besöktes av ett 20-tal intresserade. Diverse information gavs av Jan H, men framför allt höll Magnus K en mycket bra och informativ genomgång, med många illustrativa bilder, av alla grod- och kräldjur, särskilt de som finns på Öland. Han berättade också om hur man kan inventera och handha djuren. Magnus powerpointpresentation och en del annan materiel om djuren (djurens utseende, utbredning m.m.) tillställdes sedan de deltagare som vid träffen förklarar sig villiga att delta i vårens vidare arbete.

Resultatet blev att vi formerade två grupper, en ”nordlig” med Börje som ledare, och en ”sydlig” med Jan som ledare. Bägge grupperna bestod av 4-6 deltagare, men antalet varierade mellan fältarbetsdagarna. Dessa insatser började med en ”instruktionsdag” i Jordtorpsdammen 20 mars, under Magnus ledning. Sedan jobbade de två grupperna oberoende av varandra, och förlade sina fältbesök när deltagarna hade tid, ett ibland besvärligt pussel, 2-3 besök på varje lokal under perioden 28 mars till 28 maj. Exakta dagar och tider på vilka lokaler, samt koordinater för de fyndplatser av de djur vi hittade, framgår i de underliggande bilagorna.

Metoden för inventering var i princip att 2-3-4 personer i bredd, med 2-3, alt. ca 10, meters lucka mellan sig, iförda vadarbyxor vandrade genom våtmarken och sedan återvände grupperingen ”bredvid” där man nyss gått, alltså lade vi ut parallella transekter. Ibland fick detta mönster ruckas på, fick vissa tillägg, och i främst den stora Arbelunda mar kunde inte hela ytan täckas, utan metoden utfördes i representativa delar. Vid vandrandet noterades främst äggsamlingar, men även enstaka vuxna groddjur. Kräldjur kom nästan helt bort, trots ambitionen att kunna observera dem. Alla fynd noterades och sammanställdes av ledarna, liksom hur man gått på respektive lokal. Väder och vattentemperatur noterades, samt foton togs. Arbetet företogs oftast på eftermiddag framåt kvällning.

All information har förts in i dels de protokoll som Magnus tillverkat, dels på kartor, av vegetationstyp från GoogleMaps och/eller Lantmäteriet. Allt detta är ordnat i lokalvisa rapportdelar, se listan av bilagor sist i denna rapport. Foton finns i dessa lokalvisa rapportdelar, samt några även nedan.

Glada grodinventerare 1, vid Brokhål 2019-03-30. Foto Börje Ekstam.

Glada grodinventerare 2, vid Heljemossen 2019-05-28. Foto Eva Winqvist.

Resultat

Det var ju redan innan bekant att artuppsättningen av groddjur på Öland är ganska måttlig, och den totala insatsen resulterade i observationer av ägg eller vuxna av tre arter: Långbensgroda var vanligast (på fem av sex lokaler), vanlig padda relativt vanlig (tre lokaler), medan ett exemplar hittades av vardera mindre vattensalamander och huggorm.

Antalet fynd av groddjur varierade starkt mellan lokalerna, men även mellan olika tidpunkter. En lite approximerad översikt av fynden ser ut enligt följande, där LG = långbensgroda, VP = vanlig padda, MV = mindre vattensalamander. Förkortningarna ”ad.” = vuxen, ”juv.” = larv, ”äggsaml.” = äggsamlingar eller -strängar. En tidsuppgift med två ”månadspositioner” innebär nära månadsskiftet och ett streck att besök gjorts, men inga fynd.

Lokal	Mars	Mars/April	April	April/Maj	Maj	sent i Maj
<u>Brokhål</u>		LG ca 25 äggsaml. VP 13 ad. + 2 äggsaml.				LG 1 juv. VP 2 juv. MV 1 ad.
<u>Wikegård</u>		—		Huggorm 1 ad.		VP ca 70 juv.
<u>Hyllekärr</u>		LG 1 ad. + 8 äggsaml.		— —		
<u>Arbelunda mar</u>		LG c 10 äggsaml.		—		
<u>Borgehage</u>			LG ca 10 äggsaml. (*)			—
<u>Heljemosse</u>		LG hörd VP 2 äggsaml.	LG c 15 äggsaml. VP 2 ägg			VP 2 juv.
(*) = dessa hittades dock utanför det område där våtmark är planerad						

Långbensgroda, vid Brokhål 2018-04-13. Foto Börje Ekstam.

Slutkommentarer

Talrikast med långbensgroda verkar det vara i Brokhål och Heljemossen, medan (vanlig) padda är talrik i Wikegård. Alla tre grodarterna hittades i Brokhål, två arter i Heljemossen, men bara en i de övriga fyra (Wikegård, Hyllekärr, Arbelunda och Borgehage). I den sistnämnda lokalen fanns långbensgrodan dock inte i tilltänkt åtgärdsområde, men förekomsten strax intill kan givetvis utgöra en rekrytering till förekomst där en dämning sker på den mark som nu var torr.

Framtida utveckling och uppföljning?

Sannolikt skulle groddjur på flertalet lokaler gynnas av en i tid och rum utökad vattenövergjutning. Å andra sidan kan ju ökad mängd fiskyngel, efter att de vuxit sig lite större, innebära en ökad predation på grodynglen, kanske även större fiskindivider. Detta är ju en intressant fråga, och en uppföljning av förekomsten grodor bör ske 2-3 år efter att tänkta åtgärder genomförts, gärna med något fler tillfällen under våren än 2019.

Bilagor till denna rapport är

GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1a** Brokhål Fältprotokoll, kartbilder och bilder
GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1b** Wikegård Fältprotokoll, kartbilder och bilder
GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1c** Hyllekärr Fältprotokoll, kartbilder och bilder
GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1d** Arbelunda mar Fältprotokoll, kartbilder och bilder
GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1e** Borgehage Fältprotokoll, kartbilder och bilder
GRODDJUR LONA 2019 Bilaga **1f** Heljemossen Fältprotokoll, kartbilder och bilder

Referenser

- Ekstam, B. (2018). Vegetationsundersökningar i Hyllekärr och Wikegård, inom naturreservaten Marsjö sjömarker och Högenäs orde, i Borgholms kommun.
- Ekstam, B. (2020). Vegetationens sammansättning och fördelning före dämningssåtgärder i fem öländska våtmarker. Bilaga till slutrapportering av LONA-projektet "Växt- och djursamhällen före våtmarksåtgärder på Öland".
- Herrmann J (2020). Bottenfauna (före åtgärder) i några våtmarker på Öland, att åtgärdas i syfte att gynna främst reproduktion av rovfisk (gädda och abborre), slutrapport.
- Herrmann J & Ekstam B (2020). Slutrapport av LONA-projektet "Växt- och djursamhällen före våtmarksåtgärder på Öland", projektnummer 18165441), SAMMANFATTNING.